

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle.

Viite: Pyyntö toimittaa kirjallinen asiantuntijalausunto (sähköposti 20.11.2020)

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Luonnontieteellisen keskusmuseon (Luomus) rahoitustilanne ja resursien riittävyys

Tiivistelmä

Luomuksen rahoitustilanne on kriittinen. Yhteiskunnallisesti merkittäviä tehtäviä joudutaan lopettamaan vuodesta 2021 alkaen, ellei tilanteeseen saada korjausta. Rakenteellinen vaje on 400 000 euroa per vuosi kaudella 2021–2024. Lisäksi koronapandemia aiheuttaa vuonna 2021 tappiota 550 000 euroa. **Talouden tasapainottamiseksi Luomus tarvitsisi 950 000 euron lisämäärärahan vuonna 2021**, ja vuosina 2022–2024 kunakin vuonna 400 000 euroa.

Tausta ja perustelut

1. Luomuksen tehtävät

Luomus on Helsingin yliopiston laitos. Sillä on sekä yliopistollisia tehtäviä (tutkimus ja siihen perustuva opetus) että valtiovallan määräämiä, yliopistojen ydintehtävien ulkopuolisia tehtäviä. Nämä niin sanotut valtakunnalliset erityistehtävät palvelevat eri tavoin maan kaikkia yliopistoja, muuta tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa, opetusta kaikilla asteilla, ympäristö- ja luonnonvarahallintoa, kansansivistystä sekä kulttuuriperinnön säilyttämistä.

- *Yliopistolaki* (2009/558 72§) säättää, että Luomus vastaa luonnontieteellisten kansalliskoelmien säilyttämisestä, kartuttamisesta ja näytteillepanosta. Kokoelmiin kuuluu lähes 13,5 miljoonaa biologista ja geologista näytettä, joista vanhimmat ovat 1600-luvulta.
- *Luonnonsuojelulainsäädäntö* (096/1996 40§, 492/1997 44§) määrää, että kuolleina löydettyt rauhoitetut eläimet saa toimittaa Luomukseen ja että Luomus on eliölajien kauppaa sääntelevän CITES-sopimuksen tieteellinen viranomainen.
- *Paikkatietolainsäädäntö* (laki 421/2009, asetus 725/2009) velvoittaa Luomuksen jakamaan lajien levinneisyyteen liittyvät paikkatietoaineistot yhteiskäyttöön määritellyllä tavalla, ja *Tietohallintolaki* (634/2011) määrää, että Luomuksen on saatettava tietojärjestelmänsä vastaamaan säädettyjä yhteentoimivuuden vaatimuksia.
- Luomus on määrätty *EUROBATS-sopimuksen* (valtiosopimus 104/1999, asetus 943/1999) tieteelliseksi edustajaksi.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimittänyt Luomuksen johtajan Suomen valtuuskunnan johtajaksi Global Biodiversity Information Facility -organisaation hallintoneuvostossa.

Lisäksi Luomuksella on historiallisista syistä valtakunnallisena tehtävänä lintujen ja lepakoiden rengastustoiminnan hallinnointi ja koordinointi sekä maassa ainutlaatuinen ajoituslaboratorio, joka tekee mm. radiohiiliajoituksia esineistä ja luonnonobjekteista.

2. Luomuksen tulolähteet ja kulut

Luomus saa perusrahoituksensa Opetus- ja kulttuuriministeriöltä (OKM) – osittain Helsingin yliopiston osuudesta yliopistojen rahoituskehystä ja osittain kohdistettuna suoraan valtakunnallisiin tehtäviin. Lisäksi osa perustoiminnan kuluista katetaan yleisötoiminnan tuotoilla (erityisesti pääsylipputulot) sekä hankerahoitusten yleiskustannustuotoista.

Luomuksen perustoiminnan kulut vuonna 2020 ovat 10,7 miljoonaa euroa (tämän lisäksi on mm. Suomen Akatemian rahoittamia hankkeita). Tästä 81 % (8,6 M€) aiheutuu valtakunnallisista tehtävistä ja vain 19 % (2,1 M€) yliopistollisista tehtävistä. Erityisesti tilakustannuksista suurin osa (85 %) aiheutuu lakisääteisestä velvoitteesta säilyttää ja asettaa näytteille kansalliskokoelmat.

Vuonna 2020 valtakunnallisiin tehtäviin kohdennettu rahoitus OKM:ltä on 2,4 miljoonaa euroa, joka kattaa vain 28 % näiden tehtävien kuluista. Helsingin yliopisto kohdistaa Luomukselle 5,3 miljoonaa euroa. Tämä kattaa 52 % valtakunnallisten tehtävien kuluista (minkä lisäksi sillä ja hankkeiden yleiskustannustuotoilla katetaan yliopistollisen toiminnan kulut). Loput 20 % (1,7 miljoonaa) valtakunnallisten tehtävien kuluista katettaisiin normaalivuonna yleisötoiminnan tuotoista, mutta koronapandemian vuoksi tulojen arvioidaan laskevan 550 000 euroa.

3. Luomuksen rahoituskriisin syyt

Yliopistojen kokonaisrahoitusta leikattiin vuonna 2015, ja Helsingin yliopiston vähentyneen rahoituksen vuoksi Luomuksen budjettimyyntö pieneni 20 % vuosina 2016–2019. Valtakunnallisiin tehtäviin kohdennettua rahoitusta on toistuvasti leikattu. Kaudella 2013–2016 se oli 2,8 miljoonaa euroa per vuosi, päättyvällä kaudella 2017–2020 se on ollut 2,4 miljoonaa, ja kaudelle 2021–2024 on myönnetty enää 2 miljoonaa.

Luomus on leikkausten myötä jatkuvasti sopeuttanut talouttaan sekä karsimalla menoja että lisäämällä omaa tulonhankintaansa. Esimerkiksi vuonna 2016 henkilöstöä vähennettiin 16 %. Merkittävä osa kuluista syntyy kuitenkin tiloista, joiden yksikköhinta jatkuvasti nousee ja joita ei voida enää vähentää kansalliskokoelmien säilyttämis-, kartuttamis- ja näytteillepanovelvoitteen vuoksi. Helsingin yliopiston talous ei ole toipunut vuoden 2015 leikkauksista, eikä se näin ollen pysty enää kattamaan ydintehtäviinsä kuulumattomien valtakunnallisten tehtävien kuluja. Yliopiston kanta on, etteivät valtakunnallisten tehtävien kulut voi kohdistua yliopistokehyksestä myönnettyyn rahoitukseen, koska nämä tehtävät eivät ole yliopiston autonomisessa päätäntävallassa.

Johtuen koronapandemiasta Luomuksen yleisökohteista Luonnontieteellinen museo ja Kaisanien kasvitieteellisen puutarhan kasvihuoneet jouduttiin sulkemaan maaliskuussa, ja ne voitiin avata vasta kesäkuussa. Tämänkin jälkeen yleisöä on käynyt kohteissa huomattavasti normaalia vähemmän, eikä opastuksia ole myyty. Vuoden 2019 perusteella ennustettu tuotto putoaa siksi vuonna 2020 noin 550 000 euroa. Luomukselle ei myönnetty kesällä haussa ollutta, OKM:n jakamaa kulttuurikohteitten korona-avustusta.

4. Luomuksen rahoituskriisin seuraukset

Viimeisintä 400 000 euron leikkausta valtakunnallisten tehtävien vuosibudjettiin ei voida kattaa lopettamatta toimintoja. Esimerkiksi kasvitieteelliset puutarhat suljetaan kausihenkilöstön puuttumisen vuoksi, lintujen rengastus sekä kuolleena löydettyjen eläinten vastaanottaminen ja kokoelmien muu kartuttaminen lopetetaan, asiantuntijapalveluja vähennetään olennaisesti, kokoelmien digitointia hidastetaan yms. Lisäksi joudutaan korottamaan pääsylippujen hintoja, vaikka se heikentää koululaisryhmien mahdollisuuksia vierailuihin ja vaikka kysyntä on koronatilanteen vuoksi edelleen epävarmaa. Jotta näiltä toimilta vältyttäisiin, Luomus tarvitsisi taloutensa tasapainottamiseksi 950 000 euron lisämäärärahan vuonna 2021, ja vuosina 2022–2024 kunakin vuonna 400 000 euroa.

Espoo, 24.11.2020

Leif Schulman

Johtaja, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus